

Procesní strany

Mgr. Miloslav Hrdlička

Základní otázky

- Rozlišení pojmu strana a účastník řízení.
- Je strana způsobilá?
- Kdo je konkrétně stranou sporného řízení a účastníkem v nesporném řízení?
- Je strana věcně, či procesně legitimovaná?

Způsobilst být účastníkem
řízení a procesní způsobilst
stran

Společný výklad – způsobilost účastníků

- U účastníků řízení je možné rozeznávat:
 - Způsobilost být účastníkem řízení
 - Procesní způsobilost
- V obou případech se jedná o procesní podmínky (§ 103 OSŘ) na straně účastníků
- Obecně OSŘ odkazuje do sféry hmotného právo
- Pozor:
 - Někdy speciální úprava v OSŘ (např. § 23 OSŘ)
 - Některé instituty ovlivní i např. procesní způsobilost

Způsobilost být účastníkem

- Způsobilost být nositelem procesních práv a povinností
- Právní úprava: **§ 19 OSŘ** - odkazuje do sféry hmotného práva - způsobilost být účastníkem má každý, kdo má **právní osobnost** (**§ 15, 23, 118 NOZ**) (jinak jen ten, komu ji zákon přiznává)
 - **Fyzické osoby** – od narození do smrti (nasciturus)
 - **Právnícká osoba** – od okamžiku vzniku
 - **Stát** – je považován za právníckou osobu – **má způsobilost být účastníkem**
- Někdy zákon přiznává způsobilost být účastníkem i subjektům, které nemají obecně samostatnou právní subjektivitu (např. správce daně – § 10 odst. 3 zákona č. 280/2009 Sb., daňového řádu, státní zastupitelství a další)

Následky ztráty způsobilosti být účastníkem řízení, Zkoumání způsobilosti být účastníkem řízení

- Obecně neodstranitelný nedostatek podmínky řízení (výjimka – níže postup podle § 107 OSŘ)
- Ztráta
 - Před zahájením řízení – zastavení řízení
 - V průběhu řízení – obecně zastavení řízení ale možné procesní nástupnictví (podle § 107 OSŘ)

Procesní způsobilost

- Způsobilost činit samostatně procesní úkony, neboli způsobilost před soudem samostatně právně jednat
- Právní úprava - § 20 OSŘ – každý v rozsahu, v jakém je svéprávný (§ 15, 30 OZ)
- Výjimky
 - Ten, kdo má procesní způsobilost nemá dostatečnou hmotněprávní způsobilost – např. § 35 ZRS
 - Ten, kdo má dostatečnou hmotněprávní způsobilost není procesně způsobilý – § 23 OSŘ

Zvláštní úprava v OSŘ

- § 23 OSŘ – soud může rozhodnout (vyžadují-li to okolnosti), že i osoba, která nemá **plnou svéprávnost**, musí být zastoupena svým zákonným zástupcem i v případech, kdy by podle hmotného práva mohla jednat sama
- Soud rozhoduje usnesením, proti kterému je přípustné odvolání

Instituty OZ dopadající na procesní způsobilost

- Zejm. § 37 OZ – Přiznání svéprávnosti soudem
- Pokud bude svéprávnost přiznána – osoba bude mít plnou procesní způsobilost

Nedostatky zjištěné u procesní způsobilosti

- Odstranitelný nedostatek podmínky řízení
- Způsob odstranění:
 - Zastoupení účastníka
 - Na základě zákona
 - Na základě rozhodnutí soudu

Práva a povinnosti účastníků – Výběr

Procesní práva a povinnosti účastníků

- Zejm. práva:
 - § 18 OSŘ – rovné postavení účastníků
 - § 18 OSŘ – právo jednat před soudem ve své mateřštině
 - Právo činit procesní úkony
 - Právo na doručení rozsudku účastníkům (§ 158 OSŘ)
 - § 116a OSŘ – nově od 1.1.2014

- Zejm. povinnosti:
 - Povinnost součinnosti - § 6 OSŘ
 - § 120 odst. 1 OSŘ – povinnost označit důkazy
 - Povinnosti vyplývající z jednotlivých prvků koncentrace řízení (zejm. 118b OSŘ)

- S těmito povinnostmi jsou spojené i jisté sankce různého charakteru – např..
 - Předvedení - § 52 OSŘ
 - Pořádková pokuta - § 53 OSŘ
 - Vydání rozsudku pro uznání (§ 153a OSŘ) a pro zmeškání (§ 153b OSŘ)

Procesní strany

Formální a materiální pojetí účastenství

■ Formální pojetí

- Účastníkem je ten, koho je možné tak označit na základě definice - § 90 OSŘ pro sporné řízení
- Vymezeno formálně nezávisle na hmotném právu
- Předpokladem účastenství není věcná legitimace!
- Ve sporném řízení
 - V nesporném řízení?

■ Materiální pojetí

- Účastníkem ten, kdo je účastník sporného hmotněprávního vztahu
- Částečně v nesporných řízeních

Definice účastenství

- Kdo je účastníkem řízení?
- Vzhledem k diferenciaci nalézacího řízení není možná jediná definice
- V procesním právu lze okruh účastníků vymezit podle tří různých „definic“

Definice účastenství - přehled

- Sporné řízení
 - Tzv. 1. definice účastenství
 - § 90 OSŘ
 - Žalobce a žalovaný
- Nesporné řízení (definice obsaženy v ZŘS)
 - Tzv. 2. definice účastenství
 - § 6 odst. 1 ZŘS
 - Navrhovatel a ten, o jehož právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno
 - Tzv. 3. definice účastenství
 - § 6 odst. 2 ZŘS
 - Navrhovatel a ten, kterého zákon za účastníka označuje

Konkrétní vymezení účastníků

1. Definice účastníků

- Sporné řízení
- Vždy dvě strany:
 - a) Strana žalující
 - b) Strana žalovaná
- Tyto strany mají kontradiktorní postavení
- V každém sporu **pouze 2 strany**
- Na obou stranách může vystupovat více subjektů – potom je možné tento stav označit za **společenství účastníků**

Společenství účastníků - obecně

- Kdy vzniká společenství účastníků?
- Základní dělení:
 - Podle toho, která strana je tvořena více účastníky:
 - Aktivní společenství
 - Pasivní společenství
 - Obapolné
 - Z pohledu povahy práv a povinností mezi účastníky (povahy uplatněného nároku):
 - Samostatné společenství (§ 91/1 OSŘ)
 - Nerozlučné společenství (§ 91/2 OSŘ)

Samostatné společenství účastníků - § 91/1 OSŘ

- Každý ze společníků jedná v řízení sám za sebe
- Procesní úkony každého účastníka se **týkají pouze jeho samotného**
- Povaha práv umožňuje, že v rozhodnutí je možné rozhodnout o každém společníkovi zvlášť – **tedy rozhodnutí může vyznít pro každého odlišně**
- Často z důvodu procesní ekonomie
- **Příklad:**
 - Žalování ve sporu o vyklizení nemovitosti
 - Škoda způsobená více škůdci

Nerozlučné společenství účastníků – § 91/2 OSŘ

- Obvykle z povahy věci se účinek rozhodnutí vztahuje **na všechny společníky stejně** – tedy tvoří jednotnou procesní stranu
- Nemohou postupovat v řízení každý jinak – **úkony jednoho společníka se vztahují i na ostatní**
- Někdy třeba souhlasu všech společníků – dispoziční úkony uvedené v § 91/2 OSŘ
- ***!Solidarita obecně vždy nezakládá nerozlučné společenství (jedná se ve většině případů o samostatné společenství)!***
- Rozhodnutí musí vyznít **pro všechny stejně**
- Příklad:
 - zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví

Exkurz k vymezení účastníku v řízeních dle ZŘS

2. Definice účastníků

- Obsažena v § 6 odst. 1 ZZŘS
 - Účastníkem je navrhovatel a ten, o jehož právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno.
Příklad: Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé (§ 466 a násl.)
- Lze použít v řízeních, která lze zahájit i bez návrhu
 - - nutné vycházet zejména z § 13 ZZŘS

3. Definice účastníků

- § 6 odst. 2 ZZŘS
- Účastníkem je navrhovatel a ten, kterého zákon za účastníka označuje -
– např. § 367 ZZŘS – řízení o povolení uzavřít manželství (§ 368 ZZŘS – výslovné vymezení účastníků)
- V řízeních, která lze zahájit na návrh – např. § 368 ZZŘS – řízení o povolení uzavřít manželství, § 429 ZZŘS – řízení o osvojení nezletilého (§ 431 ZZŘS – výslovné určení účastníků)
- Podle 3. definice určení i účastníci (mimo rámec ZZŘS) např. v:
 - Řízení podle části V. OSŘ - § 250a OSŘ
 - Exekučního řízení - § 255 OSŘ
 - O předběžném opatření - § 74 odst. 2 OSŘ

Souběh 2. a 3. definice účastníků

- Není možné v jednom řízení vycházet z obou
- 3. Definice je považována za speciální a proto by mělo být postupováno podle ní

Věcná a procesní legitimace

Věcná legitimace

- NENÍ podmínkou řízení!
- Jedná se o stav plynoucí z hmotného práva
- Je zkoumána v průběhu řízení
- Základní členění:
 - Aktivní věcná legitimace
 - Pasivní věcná legitimace

Věcná legitimace II.

- Nedostatek věcné legitimace (neodstraněný) vede k zamítnutí žaloby
- Možné odstranit např. instituty:
 - Přistoupení účastníka
 - Záměna účastníků
 - Procesní nástupnictví – podle § 107a

Možnosti odstranění nedostatku věcné legitimace

- Zejména
- Záměna účastníků - § 92 odst. 2 OSŘ
- Přistoupení dalšího účastníka - § 92 odst. 1 OSŘ

Procesní legitimace

- Vymezení:
 - Právně daná možnost úspěšně se domáhat nějakého práva i v případech, kdy subjekt **není podle hmotného práva nositelem tvrzeného subjektivního práva** a ani to o sobě netvrdí
- Příklad –
- Poddlužnická žaloba - § 292 OSŘ

Děkuji za pozornost